

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
психолого-медико-педагогічних основ
корекційної роботи
протокол № 1 від 27.08.2021р.

Завідувач кафедри

Олег ОПАЛЮК

МОВЛЕННЄВІ ТА СЕНСОРНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ПОРУШЕННЯ
ООК– 15

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КУРС

Викладач (викладачі)	Михальська Юлія Анатоліївна Опалюк Олег Миколайович
Контактний телефон	0384976368
E-mail	mykhalska@kpnu.edu.ua opalvuk@kpnu.edu.ua
Профайл викладача	https://k-psmpokr.kpnu.edu.ua/mykhalska-iuliia-anatoliivna/ https://k-psmpokr.kpnu.edu.ua/opaliuk-oleh-mykolajovych/
Назва освітньої програми	Спеціальна освіта (Логопедія)
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	016 Спеціальна освіта
Статус дисципліни	Дисципліна професійної підготовки
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=749

ПРЕРЕКВІЗИТИ І КОРЕКВІЗИТИ КУРСУ

Міждисциплінарні зв'язки	«Психологія», «Основи невро- та психопатології», «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з валеологією»
Мова викладання	українська
Обсяг дисципліни	

Характеристика навчальної дисципліни

Найменування показників

денна форма навчання

заочна форма навчання

Рік навчання	2021-2022	2021-2022
Семестр вивчення	2	2
Кількість кредитів ЄКТС	3	3
Загальний обсяг годин	90 год.	90 год.
Кількість годин навчальних занять	44 год.	12 год.
Лекційні заняття	20 год.	6 год.
Практичні заняття	24 год.	6 год.
Семінарські заняття	-	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна та індивідуальна робота	46 год.	78 год.
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

Анотація курсу. Програма вивчення навчальної дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» складена відповідно до освітньо-професійної програми 016 Спеціальна освіта (Логопедія) ступеня вищої освіти бакалавр. Дисципліна відноситься до циклу дисциплін професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Курс «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» покликаний надати майбутнім логопедом знання загальних особливостей мовленнєвих і сенсорних систем та види й причини їх порушення, визначення структури вади при різних аномаліях, вивчення клініко-фізіологічних особливостей і закономірностей фізичного і психічного розвитку дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями.

Консультації з навчальної дисципліни Консультації проводяться щопонеділка (14:05-16:05), місце проведення – кафедра (аудиторія 33а)

Мета і завдання курсу **Метою** викладання навчальної дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» є формування у здобувачів вищої освіти основоположних знань, спрямованих на адекватний вибір методів медико-педагогічної корекції і компенсації сенсорних і мовленнєвих порушень; знайомство студентів з анатомо-фізіологічними особливостями мовленнєвої та сенсорної системи, з причинами і основними симптомами порушень сенсорних систем і мовлення у дітей, лікуванням і профілактикою даних порушень; формування уявлення про основні методи і прийоми дослідження сенсорних систем; опанування системою знань про використання методів корекції і компенсації слуху зору, розвитку мовлення і загального розвитку дитини; формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь та навичок з даної дисципліни.

Завдання навчальної дисципліни:

теоретичні: ознайомити здобувачів вищої освіти з анатомо-фізіологічними особливостями мовленнєвої та сенсорної системи, з причинами і основними симптомами порушень сенсорних систем і мовлення у дітей, лікуванням і профілактикою даної патології; опанування системою знань про використання методів корекції і компенсації слуху зору, розвитку мовлення і загального розвитку дитини.

практичні: формування уявлення про основні методи і прийоми дослідження сенсорних систем; оволодіння методами профілактики, гігієни, корекції і реабілітації різних розладів зорової, слухової і мовленнєвої систем у дорослих і дітей; уміння виявляти психофізичні особливості діяльності дітей з сенсорними і мовленнєвими порушеннями.

ФОРМАТ КУРСУ

Форми та види

проведення навчальних занять лекційні заняття, практичні заняття, самостійна робота.

Методи та форми контролю

Методи контролю: опитування на практичних заняттях, участь в дискусіях, тощо.

Форми контролю: розробка презентацій, програм, індивідуальних або групових проектів, тощо

Необхідне технічне та

програмне забезпечення, обладнання Технічне комп'ютерне забезпечення для показу презентацій

Інтегральна**компетентність (ІК)**

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної та інклюзивної освіти в цілому та логопедії зокрема і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності**(ЗК) Спеціальні (фахові)****компетентності (СК)**

ЗК-4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК 1 Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-3 Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СХЕМА КУРСУ**Денна форма**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	разом	у тому числі			
		лекцій	практичні заняття	семінари	лабораторні заняття
		ні	чні	ські	аторні
		занятт	занятт	занят	занят
		я	я	тя	тя
				самостійна робота	індивідуальна робота

Змістовий модуль 1. Будова, фізіологія та порушення мовленнєвих та сенсорних систем

Тема 1. Загальна характеристика сенсорних систем	8	2	2	4
Тема 2. Сомато-вісцеральні сенсорні системи	8	2	2	4
Тема 3. Будова та функції зорової сенсорної системи	9	2	2	5
Тема 4. Будова слухового аналізатора	9	2	2	5
Тема 5. Фізіологія слухового аналізатора	9	2	2	5
Тема 6. Будова і функція мовленнєвого апарату	10	2	2	6
Тема 7. Методи дослідження органів мовлення і слуху	11	2	4	5
Тема 8. Порушення будови та рухливості	12	2	4	6

органів артикуляції

Тема 9. Патологія органів мовлення і слуху	14	4	4	6
Разом годин	90	20	24	46

Заочна форма

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин
разом	у тому числі

лекцій практи семіна лабор
ні чні рські аторні самості, індивідуальн
занятт занятт занятт занят йна і
я я тя тя робота а робота

Змістовий модуль 1. Мовленнєві та сенсорні системи в нормі та при патології

Тема 1. Загальна характеристика сенсорних систем. Сомато-вісцеральні сенсорні системи.	15	1	1	13
Тема 2. Будова та функції зорової сенсорної системи.	14	1	1	12
Тема 3. Будова слухового аналізатора. Фізіологія слухового аналізатора	16	1	1	14
Тема 4. Будова і функція мовленнєвого апарату	14	1	1	12
Тема 5. Методи дослідження органів мовлення і слуху	15	1	1	13
Тема 6. Порушення будови та рухливості органів артикуляції. Патологія органів мовлення і слуху.	16	1	1	14
Разом за змістовим модулем 1	90	6	6	78
Разом годин	90	6	6	78

Програмні результати навчання

РН 3 Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН 9 Мати навички комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти, спеціальних класів у закладах середньої освіти тощо.

РН 10 Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН 16 Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

РН 17 Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

ПОЛІТИКА КУРСУ

1. Необхідність дотримання обов'язкових принципів академічної доброчесності, визначених Кодексом академічної доброчесності в КПНУ https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view та Положенням про дотримання академічної доброчесності <https://drive.google.com/file/d/1nVC6hDHeT4WxNS5c45xybMiWBEVDdbGpb/view>
2. Відвідування занять здобувачами вищої освіти є обов'язковою складовою організації освітнього процесу. Про неможливість відвідування занять з поважних причин мають завчасно повідомляти викладача (-ів). Деталі за покликанням: <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>
3. Підтримується креативна ініціатива здобувача (-ів) вищої освіти.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Форми оцінювання

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача, а також індивідуального завдання (виконання та захист тематичної роботи). Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі.

<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>

<https://drive.google.com/file/d/0B4IW4J1QFZAoLXVNNzg2bFJTRng2ZVFjdnA0dEV1YmFiQXY4/view?resourcekey=0-CxWUU4B0hXDwe08FZrsfoQ>

Таблиця 1

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою	
			екзаменаційна	залікова
			відмінно	зараховано
90-100	A (відмінно)	10		
82-89	B (дуже добре)	25		
75-81	C (добре)	30		
67-74	D (задовільно)	25		
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F			

Перелік орієнтовних питань до підсумкового контролю	1. Функції аналізаторів. Етапи сенсорного сприйняття. 2. Види сенсорних систем. Принципи конструкції сенсорних систем. 3. Механізм сприйняття інформації. 4. Загальна характеристика сомато-вісцеральних систем. 5. Будова зорового аналізатора. Адекватні подразники для зорового аналізатору. Будова очного яблука. Додаткові органи ока. 6. Фізіологія зорового аналізатора. 7. Загальна характеристика слухового аналізатора. 8. Будова і функція вестибулярного аналізатора. 9. Акустична природа звуку та його властивості.
---	---

	10. Розповсюдження звуку у середовищі. Звуки мовлення. 11. Функції слухового аналізатору. 12. Звукопроведення: повітряне, кісткове. 13. Звукосприймання. Теорії слухового сприймання. 14. Сучасні погляди на механізми звукосприймання. 15. Центральний мовленнєвий апарат. Провідні шляхи. Роль окремих відділів кори головного мозку в утворенні мовлення. 16. Периферичний мовленнєвий апарат: дихальний, голосовий і артикуляційний відділ. Будова і функція твердого і м'якого піднебіння. М'язи язика. Іннервація язика. 17. Дослідження органів зору. Дослідження гостроти і полів зору. 18. Обстеження слуху. Методи своєчасного виявлення дефекту слуху. Психоакустичні методи аудіометрії. Об'єктивна аудіометрія. Дослідження слуху методом безумовних рефлексів та методами, заснованими на використанні умовно-рефлекторних реакцій. 19. Особливості дослідження слухової функції у дітей. 20. Дослідження органів мовлення. 21. Вроджені генетично обумовлені аномалії розвитку артикуляційної системи. 22. Причини виникнення порушень будови та функціонування органів артикуляції. 23. Вроджені аномалії розвитку артикуляційного апарату, не обумовлені генетичними причинами. 24. Порушення формування артикуляційного апарату на різних онтогенетичних етапах розвитку дитини. 25. Причини розвитку зубо-щелепних аномалій. 26. Фізіологічний прикус та його формування. 27. Види та причини порушення слуху. Фактори ризику. 28. Характеристика глухоти в залежності від етіології захворювання. 29. Втрата слуху, пов'язана з шумом. 30. Порушення слуху пов'язані з фізичними факторами. 31. Порушення слуху, пов'язані з хімічними чинниками. 32. Травматичні пошкодження вуха. 33. Нейросенсорна приглухуватість. Отосклероз. 34. Патологія голосового апарату. 35. Порушення мовлення, внаслідок патологічних змін в артикуляційному апараті. 36. Порушення мовлення внаслідок порушення слуху. 37. Психогенні порушення мовлення. 38. Профілактика порушень слуху і мовлення.
Рекомендована література (основна, допоміжна, інтернет-ресурси)	Основна: 1. Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мовлення : навч. посібник для студ. ф-ту дошк. та корекц. освіти / уклад. Н. П. Голуб. Умань : Візаві, 2015. 116 с. 2. Боярчук О. Д. Анатомія, фізіологія и патологія органів слуху та мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ : Альма-матер, 2008. 175 с. 4. Яковлева С.Д. Анатомо-фізіологічні та клінічні основи дефектології: Навчальний посібник. Херсон: Персей, 2001. 268 с.

	Допоміжна: 1. Березан О. І. Неврологічні основи логопедії: Навчальний посібник для студентів спеціальності 6.010100 – «Корекційна освіта». Полтава : Друкарня ПП Ткалич А.М. – 2008. – 92 с. 2. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей. К : Літера ЛТД. 2002. 104с. 3. Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. 2-ге вид., переробл. і доп. К. : Центр ДЗК, 2014. 127 с. 4. Михальська Ю. А. Роль генетичних патологій у порушеннях мовлення. Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 15 листопада 2018 р., Кам'янець-Подільський / За ред. С.Д.Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2018. С. 116-119. 5. Михальська Ю. А., Грубляк В. В. Огляд сучасних методів діагностики сенсорних порушень. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів : у 3-х томах. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Випуск 20. Т. 1. 176с. С.123-124 6. Основи нейрофізіології та вищої нервової діяльності : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Е. Д. Боярчук, С. В. Левенець, С. В. Гаврилюк. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Т. Шевченка», 2010. 166 с. 7. Пашковський В. М. Методична розробка для самостійної роботи студентів. Вікові особливості зорового, слухового, вестибулярного, смакового, нюхового аналізаторів. симптоматики їх порушень в залежності від рівня ураження. Чернівці, 2009 р. С. 12-15. 8. Плиска О. І. Фізіологія вищої нервової діяльності та сенсорних систем: Посібник. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 285 с. 9. Сидоренко, П. І., Бондаренко Г.О., Куц С.О. Анатомія та фізіологія людини : підручник. Київ : Медицина, 2015. 199 с. 0. Тлумачний словник-довідник з анатомії, фізіології, патології дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів [О. А. Біда, Л. І. Прокопенко, Г. В. Луценко та ін.]. Черкаси : ЧНУ, 2011. 170 с. Інтернет-ресурси: 1. Бібліотека ім. В.І.Вернадського [Електронний ресурс] // режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua 2. Бібліотека МАУП [Електронний ресурс] // режим доступу: library.iapm.edu.ua/metod/2328.pdf 3. Словники України on-line [Електронний ресурс] // режим доступу: http://www.ulif.org.ua/ulp/dict_all/
--	--